
Inter-face: portal en publiekscatalogus als gezicht van de Vlaamse openbare bibliotheken

Koen Calis
Bibliothecaris
Openbare bibliotheek Brugge
Kuipersstraat 3
8000 Brugge
Tel.: 050-47 24 00
e-mail: koen.calis@brugge.be

A R T I K E L

De bibliotheek van vandaag is uitgegroeid tot een knooppunt in een zeer complexe omgeving. Die omgeving omvat een netwerk van computers en informatie, maar evenzeer een netwerk van organisaties, mensen en taken. De bibliotheekgebruiker neemt daarin een prominente plaats in: de technologie moet worden ingezet tot zijn voordeel. Dat heeft vérstrekkende gevolgen en verklaart ondubbelzinnig het belang van publiekscatalogi en portals in het hele veranderingsproces dat vandaag volop aan de gang is.

INTEGRALE BENADERING

Moderniseren versus transformeren

Welke rol moet technologische schaalvergroting spelen voor het publiek van de Vlaamse openbare bibliotheken? Met 'modernisering' en 'transformering' maakt Clifford Lynch⁴ het onderscheid tussen twee manieren waarop technologie ingrijpt in de bibliotheken. Het zijn veranderingsmomenten die voor een stuk parallel verlopen.

In een eerste fase kwam het er vooral op aan om – eerst afzonderlijk, maar al vrij vlug gezamenlijk – werkprocessen te automatiseren en procedures te stroomlijnen. Dit betekent dat de technologie vooral vanuit de invalshoek van de (lokale) instellingen werd toegepast. De bibliotheken gebruikten de technologie om te doen wat ze altijd al gedaan hebben, maar dan op een meer efficiënte manier. De lokale bibliotheeksystemen, gevoed door Vlacc I, Winob en Ovinob, behoren duidelijk tot deze eerste fase.

In *The rise of the network society* beschrijft Manuel Castells⁵ hoe instellingen en werkprocessen zich steeds meer gaan organiseren rond netwerken. Waar de netwerkvorming waarvan hoger sprake – hoe waardevol ook – nog een vrij grote onafhankelijkheid open liet, gaat het nu om een fundamenteel veranderingsproces dat door-

---

CONTEXT VLACC II

Een opdracht van het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken (VCOB) om de functionaliteit van Vlacc II te omschrijven, was de aanleiding voor de leden van de projectgroep¹ om de diverse aspecten van de bibliotheekautomatisering te verkennen. Dit artikel is een bewerking van de voorstudie² die uitgevoerd werd met betrekking tot de gebruikerskant, met name de publiekscatalogus en de portal³. Tegelijk wordt het verband gelegd met de externe databanken en bibliotheek.be. In eerste instantie is het de bedoeling een geïntegreerde visie te omschrijven, die het pakket van functionele vereisten moet ondersteunen. Uiteindelijk kan dit pas wanneer het project gesitueerd wordt in een integrale context van bibliotheekautomatisering. Daarmee bedoelen we een fundamenteel hybride omgeving, waarin de actieve gebruiker toegang krijgt tot een geheel van bronnen en diensten.

dringt tot de kern van de organisatie. Bibliotheken worden steeds meer een knooppunt in een gedeelde hybride bibliotheekomgeving: een gigantisch weefsel van lenersbestanden, catalogi, internet, databanken, IBL-modules, die zowel lokaal als elders staan. Het gaat hierbij niet alleen om een netwerk van computers of informatie, maar ook van organisaties, mensen en taken. Een belangrijk aspect hiervan is dat de actieve gebruiker het uitgangspunt vormt voor de inzet van technologie.

Gebruikersgerichtheid

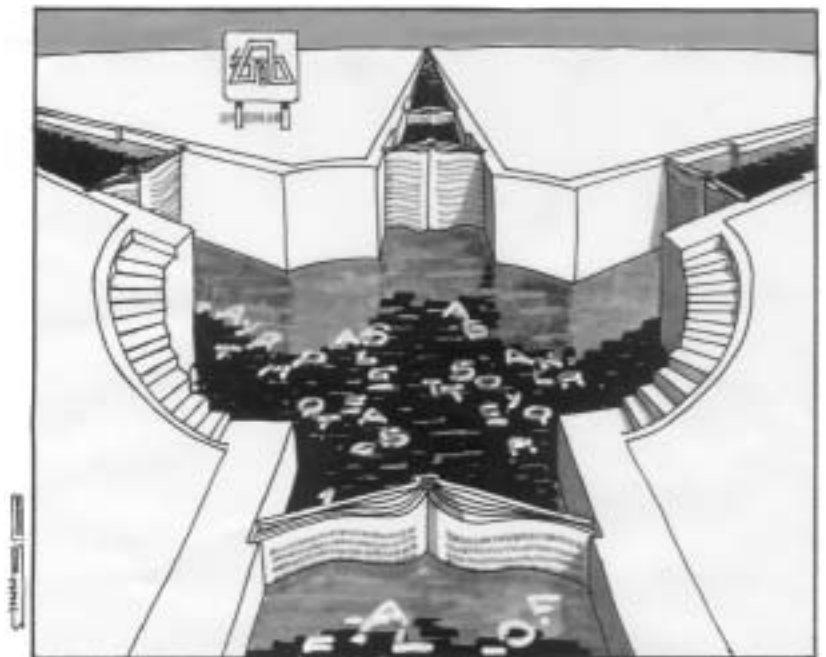
De aspecten 'actieve gebruiker' en 'bemiddeling' plaatsen de ontwikkeling van publiekscatalogi en portals in het hart van dit veranderingsproces. Waar de bibliotheek vroeger primair gezien werd als een uitleenorganisatie, gaat ze zich steeds meer vraaggericht opstellen. Van het virtuele gezicht van de bibliotheek wordt dan ook verwacht dat ze de vraag ontwikkelt en het aanbod aan de man brengt. Het voorbeeld van Amazon en andere vormen van e-commerce tonen aan hoe marketing, boekpromotie en leesbevordering als gebruikersgerichte diensten rond een catalogus georganiseerd kunnen worden en hoe een gemeenschap van gebruikers ervaringen kan uitwisselen rond dezelfde catalogus. Een belangrijk gevolg van die vraaggerichtheid is de integratie van het aanbod. Het uitgangspunt is dan dat het gezicht van de bibliotheek zich moet aanpassen aan de behoeften van de gebruikers, eerder dan aan de begrenzingen van instellingen, systemen of media. Niet het minst door de explosieve groei van cultuur- en informatiebronnen heeft de gebruiker steeds meer nood aan een gepersonaliseerde dienstverlening, ongeacht of die van personen of van machines komt. Tenslotte halen bibliotheken hun bestaansreden uit de toe-

gevoegde waarde die ze bieden ten opzichte van het aanbod. Uiteindelijk groeien catalogi en portals naar een interpretatieve omgeving, waarin relaties gelegd worden tussen werken en hun context en waarbij de kwaliteit van de bronnen bestendig bewaakt wordt. Het gevolg is dat het virtuele gezicht van de bibliotheken raakpunten heeft met vele agenda's, onder andere:

- marketing en het stimuleren van cultuurparticipatie;
- de democratische informatiesamenleving ondersteunen;
- boekpromotie, leesbevordering, samenwerking met Stichting Lezen en boekhandels;
- levenslang en levensbreed leren, samenwerking met educatieve actoren, edufora en open leeromgevingen;
- samenwerking met musea, archieven, culturele centra, erfgoedinstellingen en andere culturele actoren in het kader van het geïntegreerd cultuurbeleid, zie bijvoorbeeld de Vlaamse cultuurdatabank, die een geïntegreerde ontsluiting van het Vlaamse culturele aanbod beoogt;
- de uitbouw van e-government en het digitale overheidsloket.

Schaalvergroting en organisatieontwikkeling

De overgang naar de tweede fase dwingt de bibliotheek tot bezinning over de huidige manier van werken. Op welke schaal en met welke instrumenten kan de samenwerking tussen bibliotheken doelmatig georganiseerd worden, zodat ze haar rol als portal maximaal waar kan maken? Hoe kan de sector de technologie en mankracht aanwenden om de bestaande rol als bemiddelaar van cultuur en informatie een nieuw elan te geven? Het is een veranderingsproces waarin behalve technische, ook institutionele en culturele factoren een rol spelen. Het is duidelijk dat catalogi en portals niet alleen een technisch gegeven zijn, maar dat ze als gezicht van een instelling gepaard gaan met processen van identiteitsvorming. Als symbolen ondersteunen ze samenwerkingsculturen en groepsvorming van lokale en bovenlokale aard. Op de discussie rond structuren en systemen gaan we hier niet verder in. We stellen ons de gedeelde bibliotheekruimte voor als een zwarte doos en vragen ons af welke principes de interactie met de gebruiker bepalen.

DE BIBLIOTHEEK ALS HUIS OF ALS SLUIS...

HET AANBOD VANUIT HET STANDPUNT VAN DE GEBRUIKER

Het realiseren van een goede centrale catalogus met gebruikersdiensten voor alle Vlaamse openbare bibliotheken, is slechts een deel van het werk. Het gaat om een invalshoek die zich hoofdzakelijk op de traditionele bibliotheek richt. De bibliotheek als 'huis'. Steeds meer gaan de bibliotheken opereren als een 'sluis'. Ze worden een toegangspoort naar zowel conventionele als digitale cultuur- en informatiebronnen, die zowel lokaal als elders opgeslagen liggen: een hybride bibliotheek.

Een eerste oriënterend principe is de overgang van fysiek naar virtueel. In het begin van de jaren 1990 benadrukte men vooral de evolutie van papieren bibliotheek over geautomatiseerde bibliotheek naar een elektronische bibliotheek⁶. De laatste jaren heeft men het eerder over een brede bibliotheek waarin die drie aspecten zich parallel ontwikkelen. Natuurlijk zijn er verschuivingen, die zich in sterkere of mindere mate voordoen afhankelijk van het materiaaltipe, bijvoorbeeld informatieve bronnen, vluchtige of actualiteitsgebonden informatie, bepaalde vormen van muziek. Henk Das ziet hierin een nieuwe vorm van de *dreigeteilte Bibliothek*⁷. Waar het begrip in het Duitse Gütersloh vooral werd toegepast op de fysieke bibliotheek, betreft hij het nu op de expanderende virtuele bibliotheek. Die bestaat uit drie delen:

- de traditionele geautomatiseerde fysieke bibliotheek;
- een geordende intranetbibliotheek die kwaliteitsvolle bronnen biedt;
- en ten slotte het brede internet.

De aspecten 'ordening' en 'kwaliteit' brengen ons bij een tweede belangrijk principe: selectie. Van oudsher vormt preselectie een uitgangspunt van het bibliotheekwerk. Dat gebeurde zowel in de vorm van fysiek verhandelde objecten als via geselecteerde digitale bronnen bereikbaar via het netwerk, bijvoorbeeld: cd-roms raadpleegbaar in de bibliotheek, relevante websites

	<i>Geautomatiseerde bibliotheek 'atomen'</i>	<i>Digitale bibliotheek 'bits'</i>	
<i>preselectie</i>	1 aangekocht en lokaal opgeslagen: boeken, tijdschriften, cd's, taalcursussen, video's, cd-roms (uitleen), knipselmappen, overheidspublicaties en gemeenschapsinformatie...	3 aangekocht en lokaal opgeslagen: cd-roms (referentiewerken), bestanden op harde schijf	BEZIT
		4 - internetsites, geselecteerd in Webwijzer-project, - Mediargus, enz. - on line databanken door de bibliotheken, archieven, musea via internet ter beschikking gesteld, bv. gedigitaliseerde kranten, fotoarchief, gemeenschapsinformatie, ticketing systemen, educatieve databanken...[cf. cultuurdatabank]	
<i>geen preselectie</i>	2 Informatiebronnen aangekocht door andere bibliotheken: - te identificeren en lokaliseren via Winob, Ovinob, Vlacc, gedrukte en elektronische bibliografieën - aan te vragen via interbibliotheecair leenverkeer	5 andere informatiebronnen, toegankelijk via Internet en/of andere netwerken	

Figuur 1: De hybride bibliotheek schematisch voorgesteld [naar Mackenzie Owen].

geselecteerd in de Webwijzer. Tot voor kort was het niet-gepreselecteerde informatieaanbod – in essentie IBL – marginaal. Met de komst van het internet veranderde dit. Bovendien wordt van de bibliotheek steeds meer verwacht dat ze haar aanbod gaat integreren met dat van andere culturele, sociale en educatieve actoren.

Zetten we deze twee principes uit op een assenstelsel dan verkrijgen we de matrix, waarin Mackenzie Owen de hybride bibliotheek op een verhelderende manier schematiseert (*figuur 1*)⁸. Verticaal wordt een onderscheid gemaakt tussen de aan- of afwezigheid van preselectie. Horizontaal wordt een onderscheid gemaakt tussen de vorm van de objecten: fysiek of virtueel (netwerk). Uiteindelijk krijgen we vijf domeinen, elk met een eigen problematiek met betrekking tot verwerving, ontsluiting, presentatie en beheer. Hoewel de gangbare statistie-

ken het hoofdzakelijk over het eerste domein hebben, beschikt elke Vlaamse openbare bibliotheek over de volledige matrix. In de meeste bibliotheken kun je het internet raadplegen. In de meeste bibliotheken kun je op vrij korte termijn de meeste werken uit andere Vlaamse openbare en wetenschappelijke bibliotheken verkrijgen. De bibliotheek is een 'open huis' geworden, waar het bezit aan belang heeft ingeboet ten opzichte van de dienstverlening.

En dat is niet altijd even evident. Het antwoord op een vraag van de gebruiker bevindt zich vaak verspreid over de vijf domeinen van de matrix. Auteursinformatie, bijvoorbeeld, kan zich in fysieke vorm bevinden in documentatiemappen, tijdschriften, non-fiction en referentiewerken. Verder zijn er nog het internet en databanken als de LiteROM, terwijl gespecialiseerde werken aangevraagd kunnen worden

uit andere bibliotheken. Uit gebruikersonderzoeken blijkt dat bibliotheken het heel moeilijk hebben om het virtuele aanbod als IBL of LiteROM kenbaar te maken voor hun gebruikers. De ontsluiting is vaak versnipperd over netwerken, pc's en interfaces. Bovendien hebben gebruikers en niet-gebruikers vaak een laag verwachtingspatroon van de openbare bibliotheek, die ze grotendeels associëren met het ter beschikking stellen van openkastwerken. Daardoor blijven dure investeringen in databanken vaak onderbenut. Omgekeerd zijn er gebruikersgroepen die zich zo concentreren op de nieuwe media dat ze het traditionele bibliotheekaanbod (zoals tijdschriftencollecties) verwaarlozen. Vaak blijven ze weg uit de bibliotheek omdat ze thuis toegang hebben tot het internet. Zo verkiezen steeds meer adolescenten het web boven de bibliotheek, niet alleen om muziek te downloaden of om spelletjes te spelen, maar ook voor gezondheidsinformatie of informatie voor schooltaken.

FUNCTIONEEL MODEL

Een tweede manier om de interactie met de gebruiker te benaderen gaat uit van het pad dat de gebruiker typisch doorheen de hybride bibliotheek volgt. Het Britse MODELS-project (Moving to Distributed Environments for Library Services)⁹ omschreef een 'information architecture' om discussies over netwerkvorming tussen bibliotheken te ondersteunen. Een belangrijk onderdeel hiervan was het beschrijven van de gebruikersfunctionaliteit in de vorm van een algemeen scenario. Aan de hand van de werkwoorden enter, discover, select, request, deliver, use omschrijft dit model de consultatieketen⁹ "which will allow the end-user to interact with the collection of resources as a coherent whole, rather than as a set of individual collections and ser-

vices". Vertaald naar de Vlaamse situatie, geeft dat het volgende.

Aan- en afmelden

- aanloggen op het systeem hetzij als een specifieke gebruiker, hetzij als een gast of default;
- inschrijven als gebruiker;
- aanmaken van een sessie;
- aanmaken van het geschikte 'landschap' (zie verder), hetzij algemeen, hetzij gepersonaliseerd op basis van institutie (bv. abonnementen bibliotheek), laatst of frequentst gebruikte diensten, autorisatie of op basis van een expliciet profiel (invulformulier);
- het opvragen van de eigen gegevens;
- het uitloggen kan expliciet gebeuren of via een time-out op het systeem.

Ontdekken

- zoeken op basis van een nieuwe zoekterm of het hergebruiken van een opgeslagen zoekactie; een variante hiervan zijn de door het systeem gesuggereerde acties, hetzij vanuit het oogpunt van de instelling (aanwinstenlijsten, keuzelijsten...), hetzij persoonlijk: attenderen op basis van een profiel of gebruik (zoekacties, aanvragen en uitleningen, scores van andere gebruikers);
- ophalen van weggeschreven resultaten (type winkelmandje);
- navigeren: browsen door de resultaten / gebruik van vorige / volgende knoppen in het resultaat scherm;
- selecteren van resultaten;
- wegschrijven van resultaten (winkelmandje).

Lokaliseren

- lokaliseren van de vindplaats op basis van exemplaarinformatie, URL...

Aanvragen/betalen/ontvangen

- aanvragen van een document: fysiek opzoeken in de rekken, magazijnaanvraag of laten klaarleggen van beschikbare exemplaren op een bepaalde locatie, reservering van

uitgeleende materialen, aanklikken van link, interbibliothecair leenverkeer of documentleverantie, aankoopssuggestie, verlenging;

- check op autorisatie – voor zover dit nog niet gebeurd is;
- mogelijkheid om te betalen;
- levering:
  - a) off line, rechtstreeks aan de gebruiker (bv. werk fysiek uitlenen of artikel per post of fax versturen) of via een door de gebruiker geselecteerd tussenstation;
  - b) on line, hetzij onmiddellijk, hetzij via een extern intermediair, hetzij na inscannen van het artikel.

Gebruiken

- bv. gebruikerscommentaar toevoegen, een waardeoordeel geven, laten vertalen...

Twee voorbeelden. Een gebruiker zoekt in Google, vindt een referentie en kan het document lokaliseren en opvragen via een URL. Een gebruiker zoekt een artikel in de Vlacc, lokaliseert het tijdschrift en de bibliotheek die het bezit, vraagt het aan en krijgt het geleverd.

In een ideale situatie wordt de consultatieketen niet onderbroken. Passen we het laatste voorbeeld toe op de huidige situatie, dan valt meteen op dat de bibliotheek het de gebruiker niet bepaald gemakkelijk maakt. Op het niveau van het ontdekken moet de gebruiker eerst de Vlacc vinden en daarna consulteren, meestal in een andere interface. Vervolgens het lokaliseren: het Vlacc-record vermeldt alleen de exemplaarinformatie van de bibliotheek die het excerpt invoerde. Het zou dus kunnen dat de eigen bibliotheek of een andere – niet noodzakelijk openbare – bibliotheek op korte afstand het tijdschrift bezit of dat het artikel vrij beschikbaar is op het internet of na autorisatie beschikbaar in een of andere databank (de problematiek van de 'appropriate copy'). Om het document aan te vragen, moet hij zich fysiek naar de bibliotheek begeven tijdens de openingsuren. Nadat hij of zij op de hoogte gesteld werd

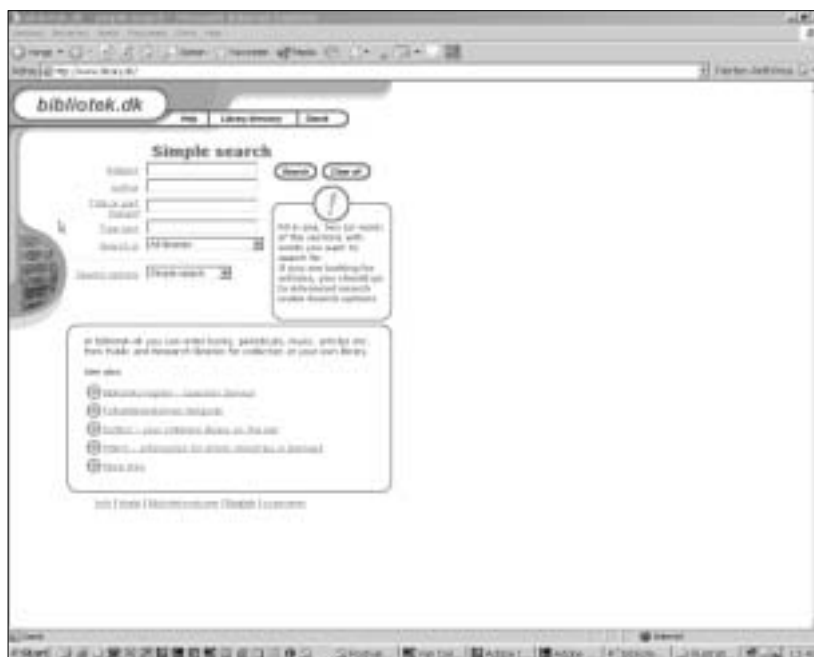
van ontvangst, moet de gebruiker zich opnieuw naar de bibliotheek begeven om het document te ontvangen.

INTEGRATIE

De matrix en de consultatieketen geven ons een krachtig instrument om te beschrijven waar we naartoe willen.

Een knooppunt voor ontsluitingssystemen

Cruciaal is de mate waarin Vlacc II erin zal slagen om de beschreven hybride omgeving transparant te maken voor de gebruiker. De meeste bibliotheekportals bieden de mogelijkheid om een databank aan te leggen waarin de technische en inhoudelijke aspecten van de bronnen geregistreerd kunnen worden, zodat ze ook opvraagbaar zijn voor de gebruiker. De eenvoudigste vorm om die bronnen te structureren, is het aanleggen van menustructuren (thin portal¹¹). Die wordt dun genoemd omdat hij de gebruiker alleen doorverwijst naar de diverse bronnen. Typisch is dat de gebruiker

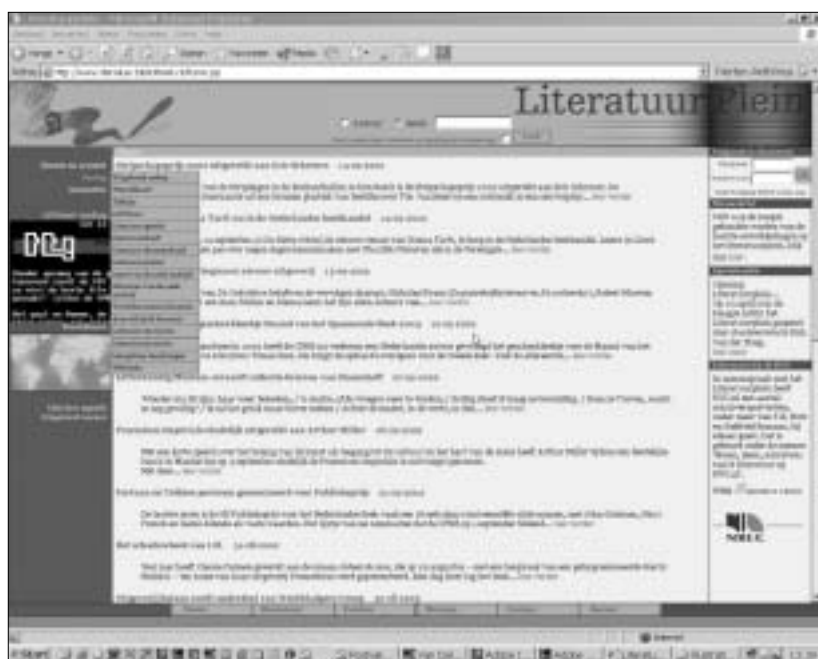
Figuur 2: Via www.bibliotek.dk kunnen de Denen vragen stellen en werken bestellen in alle openbare en wetenschappelijke bibliotheken.

naar een andere omgeving en een andere interface moet overstappen. Een thick portal voorziet een diepere manier van zoeken, door bijvoorbeeld simultane of sequentiële zoekacties mogelijk te maken via de geïntegreerde interface van de portal. De originele bron biedt meestal een rijkere zoekomgeving en een grotere precisie.

Simultane zoekacties

Ingeval van een simultane zoekactie kan de gebruiker onmiddellijk een aantal bronnen tegelijk aanspreken. Deze bronnen worden door de gebruiker vooraf aangeduid of maken deel uit van een standaardpakket. Het tegelijkertijd aanspreken kan gebeuren door andere data op te nemen in de databank gecontroleerd door hetzelfde (gesloten) beheerssysteem. Een voorbeeld hiervan is de opname van de Vlacc-excerpten in de lokale catalogus of de opname van beschrijvingen van websites in de Vlacc. In de lijn hiervan ligt de schaalvergroting in de vorm van centrale catalogi. Ook kan je via Mediargus via één interface en zoekactie een krantendatabank doorzoeken die voorheen verspreid zat in diverse cd-roms en on line archieven. Het Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting laat toe om gegevens van diverse servers te verzamelen en op te slaan in een centrale databank, die ondervraagd kan worden.

Een andere mogelijkheid is de zoekactie parallel te richten op verschillende bronnen die beheerd worden door diverse systemen. We denken hierbij aan toepassingen gebaseerd op

Figuur 3: Het literatuurplein van de Nederlandse openbare bibliotheken (www.literatuur.bibliotheek.nl) wordt de grootste boekensite van Nederland.

Inter-face: portal en publiekscatalogus als gezicht van de Vlaamse openbare bibliotheken

ERL en Z39.50, dat een nieuw leven krijgt onder de impuls van de zogenaamde web services. Die beschrijven hoe gedistribueerde systemen met XML boodschappen kunnen uitwisselen om gezamenlijk diensten tot stand te brengen¹².

Simultaan zoeken veronderstelt zoeken doorheen diverse vormen van materialen (bibliografische records, volledige teksten, beelden...) en doorheen diverse formaten, zowel bibliotheekformaten (bv. MARC21) als formaten voor archieven, musea... Het betekent ook dat het systeem de gebruiker begeleidt bij het kiezen tussen verschillende formaten van eenzelfde item en de manieren waarop het item geleverd kan worden op basis van regels bepaald door de bibliotheek.

Over het algemeen moet een grotere vangst afgewogen worden tegen een lagere precisie. Het is daarom belangrijk dat samengevoegde resultaten ontdebeld kunnen worden of gerangschikt op relevantie. De mate waarin de verschillende bronnen op eenzelfde manier gestructureerd zijn, heeft een groot effect op de precisie. Structuur veronderstelt gezamenlijke normen, zowel wat betreft de formele als de inhoudelijke ontsluiting. De Vlacc speelt hierin een grote rol als bindmiddel voor een gedeelde Vlaamse bibliotheekomgeving.

Bruggen slaan

De gebruiker kan ook eerst één bron proberen en vervolgens doorgelinkt worden naar andere catalogi, databanken of het internet. Zo is het in vele catalogi mogelijk door te linken naar internetzoekmachines. Sinds enige tijd is het ook mogelijk een abonnement te nemen op MOM (Meer over Media) van Biblion. Hiermee kunnen de gebrui-

Figuur 4: Via My Library (<http://magister.lib.ncsu.edu/mylibrary/>) bepaalt de gebruiker zelf welke bronnen en diensten hij op zijn scherm wil zien verschijnen.

kers van de bibliotheekcatalogus doorlinken naar een samenvatting, bespreking of auteursinformatie opgeslagen bij Biblion. Nog een stap verder zijn de ontwikkelingen rond OpenURL¹², waarbij intelligente verbanden gelegd worden op basis van door de bibliotheek bepaalde regels. Ook het verbinden van de diverse componenten van de consultatieketen is belangrijk, zodat de gebruiker zonder 'losse eindjes' van een zoekactie naar een bepaalde dienstverlening kan overstappen, zelfs als die niet op hetzelfde systeem gebeurt. Het moet bijvoorbeeld mogelijk maken dat gebruikers van een record uit Vlacc II doorgelinkt worden naar diensten die zich niet op hetzelfde platform bevinden, of omgekeerd om de gebruiker van een bibliotheekstelsel doorgang te geven naar het bredere aanbod.

Groeperen van bemiddeling rond behoeften

De selectie en de ordening van de bronnen moeten gegroepeerd kunnen worden rond de behoeften of interesses van de gebruikers of groepen gebruikers. Een typisch voorbeeld van een inhoudelijke oriëntering is een publiekscatalogus of portal voor kinderen met een aangepast aanbod of selectie, presentatie, zoekmogelijkhe-

den, hulpboodschappen, interactiemogelijkheden... Andere mogelijkheden zijn: een letterenportal, muziekportal, filmportal, erfgoedportal of media-georiënteerde portals voor het raadplegen van gedigitaliseerde foto- of krantencollecties. Een effectieve portal brengt groepen gebruikers samen rond bepaalde interessedomeneinen. Met een gepaste mix van nieuws, dienstverlening en communicatie geeft ze hen een reden om terug te komen.

Landschappen

De term 'landschap' hangt nauw samen met de hybride bibliotheek. Ze verwijst naar de manier waarop bronnen en diensten gegroepeerd en gepresenteerd worden aan groepen of individuen. Het is echter meer dan een interface. Niet alleen moet de gebruiker op nieuwe en relevante bronnen geattendeerd kunnen worden, steeds meer groeien dergelijke omgevingen naar een persoonlijk instrument, dat zich constant aanpast.

Het gros van de mensen die de portal vanuit het internet raadpleegt, zal in eerste instantie gebruik willen maken van een algemeen landschap.

Daarnaast gaan we ervan uit dat de portal moet kunnen functioneren in

de lokale (afdeling van de) openbare bibliotheek. Het is belangrijk dat de portal aanpasbaar is aan deze institutionele context. Aspecten hiervan zijn:

- de selectie van de bronnen die aangeboden worden (bv. het inbedden van het eventuele lokale bibliotheekstelsel of alleen de databanken tonen waarop de bibliotheek geabonneerd is);
- standaardfiltering van publiekscatalogi;
- aanwinstenlijsten;
- keuzelijsten;
- attendering op basis van locatie, lokale routing van boodschappen (bv. lokale helpdesk) en 'branding', zodat de portal zich voor een stuk inpast in de lokale omgeving en huisstijl.

Een mooi voorbeeld hiervan is OCLC's WebExpress, die een combinatie biedt van statische elementen en aanpasbare elementen.

Een laatste niveau is dat van de individuen. In welke mate kan Vlacc II uitbouwen tot MyVlacc, bijvoorbeeld op basis van een expliciet profiel (invalformulier) of op basis van laatste / frequentst gebruikte diensten?

Het verstrekken van individuele diensten (bv. IBL van thuis uit) betekent meteen dat er voorzieningen moeten zijn om die lener te identificeren en toegang te verlenen. Als die diensten en leners zich niet op hetzelfde platform bevinden, ontstaat een problematiek vergelijkbaar met die van de bibliografische gegevens. Ofwel moet het bestaande lenersbestand via bepaalde protocols aangesproken kunnen worden, ofwel moeten deze gegevens ontdubbeld worden.

HOE VERDER?

De beschreven ideeën lijken misschien abstract of veraf. Het was vooral de bedoeling tot een soort van taal te komen, waarmee vanuit een breed inhoudelijk en gebruikersgericht perspectief discussies gevoerd kunnen worden rond netwerkvorming binnen de sector. Dit moet de openbare bibliotheken toelaten om een groeipad uit te stippelen, prioriteiten te leggen en hun wensen duidelijk te vertalen naar de leveranciers in toekomstgerichte lastenboeken. Cruciaal is de mate waarin ze erin slagen om de lokale verankering te koppelen aan een gezamenlijke visie en strategie. De openbare bibliotheken hebben nood aan een sterk gezamenlijk gezicht als speerpunt voor de sector, net zozeer als ze nood hebben aan een sterk lokaal en persoonlijk gezicht.

NOTEN

1. Voor meer informatie over de organisatie en de werkzaamheden van Vlacc II, zie de website van het VCOB: <http://www.vcob.be> en Delauré, Johan, *Naar een nieuwe centrale catalogus voor alle bibliotheken*, in: *Bibliotheek- & archiefgids*, 78 (2002)2; p. 13-18.
2. We wensen in het bijzonder Patrick Coulier te vermelden voor zijn inbreng, alsook de leden van de projectgroep. De volledige RFP-ontwerptekst (april 2002) is terug te vinden op de VCOB-site onder de rubriek Diensten > Vlacc II > Functionaliteit. De context van het lastenboek laat ons niet toe om voorbeelden aan te halen van concrete systemen.
3. Het begrip 'publiekscatalogus' verwijst gewoonlijk naar de gebruikerskant van een bibliografisch systeem. Een 'portal' kan hier in principe los van staan en omvat gewoonlijk drie componenten: een zoekschil, een linkmechanisme en een systeem voor authenticatie. In de praktijk vloeien beide begrippen in elkaar over. Een goed voorbeeld van portalfunctionaliteit geven Cox, Andrew en Yeates, Robin, *Library oriented portals solutions: LITC*. - Londen: South Bank University, augustus 2002. http://www.jisc.ac.uk/techwatch/reports/tsw_02-03.doc
4. Lynch, Clifford A., *The transformation of scholarly communication and the role of the library in the age of networked information*, in: *Serials librarian*, 23 (1993) 3/4; p. 5-20.
5. Castells, Manuel, *The rise of the network society*. - Malden: Blackwood, 1999. - (The information age: economy, society and culture: 1).
6. Buckland, Michael, *Redesigning library services: a manifesto*. - Chicago: American Library Association, 1992. <http://sunsite.berkeley.edu/Literature/Library/Redesigning/html.html>.
7. Das, Henk, *ICT en bibliotheken: een kans voor open doel*, in: *Bibliotheekblad*, (1999) 24; p.6-8.
8. Mackenzie Owen, J.S., *Knowledge models for networked library services: final report*. - Brussels: Commission of the European Communities, 1996. <http://www.hum.uva.nl/bai/home/jmackenzie/pubs/kms4.zip>.
9. <http://www.ukoln.ac.uk/diis/models/>, verder uitgewerkt voor de DNER (Distributed National Electronic Resource) <http://www.ukoln.ac.uk/distributed-systems/jisc-ie/arch/>,
10. Zie ook Herbert Van de Sompel, *Optimalisatie van de consultatieketen aan de Universiteit Gent*, in: *Van geautomatiseerd beheer van archieven en bibliotheken naar geautomatiseerde informatie*. - Antwerpen: VVBAD, 1993. - p. 263-278. - (Bibliotekkunde: 51).
11. Stuckes, Julie, *Subject Portals project overview*, in: *Vine*, 126 (2002); p. 35-39.
12. Gardner, Tracy, *An Introduction to Web Services*, in: *Ariadne*, (2001) 29. <http://www.ariadne.ac.uk/issue29/gardner/intro.html>.
13. Zie <http://www.sfxit.com/publications/> voor een overzicht van het werk van Herbert Van de Sompel en zijn collega's. Steeds meer systemen passen deze technologie inmiddels toe.

SAMENVATTING

Het opstellen van de functionele specificaties van Vlacc II vormde de aanleiding om de gebruikerskant van de automatisering van de Vlaamse openbare bibliotheken conceptueel te verkennen. Het project wordt eerst gesitueerd in een integrale beleidscontext. Vervolgens worden vanuit het aanbod van de bibliotheek en een functioneel model voor consultatie algemene eisen geformuleerd die de interactie met de gebruiker bepalen.

ABSTRACT

The ascertaining of the specifications for Vlacc II (the Flemish Central Catalogue II) was the occasion for conceptually exploring the users' side of the automation of Flemish public libraries. The project is first placed within an integral policy context. Next are formulated, starting from the library's supply and a functional model for consultation, the global demands that determine the interaction with the user.